

Emancipacija žena u fotografiji "Akt kao oružje"

Jurić, Elizabeta

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:994778>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

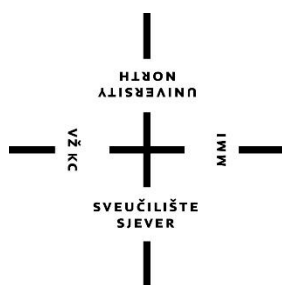
Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

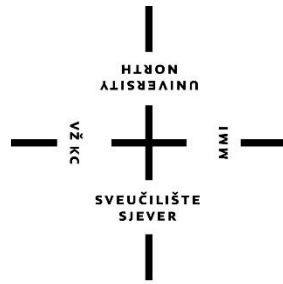
Završni rad br. XX/MM/2015

Akt kao oružje - emancipacija žena u fotografiji

Elizabeta Jurić, 2242/336

rujan 2022. godine.

Sveučilište Sjever

Multimedija, oblikovanje i primjena

Završni rad br. XX/MM/2015

Akt kao oružje - emancipacija žena u fotografiji

Student

Elizabeta Jurić, 2242/336

Mentor

Mario Periša, doc.art.dr.sc.

Varaždin, Rujan 2022.

Predgovor

O fotografiji nije moguće govoriti bez spomena akta, kao učestalog motiva i inspiracije u fotografiji. Također je nemoguće spominjati emancipaciju žena bez spomena feminizma i aktivizma. U radu su navedeni primjeri i istaknute značajne svjetske umjetnice te umjetnice s područja Balkana, a rad nudi i osobno viđenje teme i interpretaciju iste kroz samostalne autorske fotografije.

Sažetak

Motiv ženskog tijela u umjetnosti i fotografiji je od samih početaka prisutan, no u ovom radu cilj je objasniti kako su žene počele koristiti akt kao oružje društva supresije, društva koje je oduvijek slikalo i fotografiralo žene radi vlastitog užitka, koje ih je stavljalo u kontekst objekta. Upravo zbog toga su se rodile ideje, pokreti i snažne žene, umjetnice koje su našle način kako slaviti svoje tijelo, kako ga koristiti kao oružje, kako ga koristiti kao poruku i kako vladati njime u pretežito muškom svijetu. Cilj ovog rada je prikazati umjetnice diljem svijeta koje su se svojim tijelom bavile kao prenositeljcem poruke, te prikazati vlastitu interpretaciju kroz fotografije.

Ključne riječi: umjetnost i fotografija, akt, tijelo, društvo

Summary

The motif of the female body in art and photography has been present from the very beginning, but in this paper the aim is to explain how women began to use their body as a weapon in a society of suppression, a society that has always painted and photographed women as objects. That is why ideas, movements and strong women were born, artists who found a way to celebrate their body, how to use it as a weapon, how to use it as a message and how to rule it in a predominantly male world. The purpose of this study is to show artists around the world who have dealt with their bodies as transmitters of the message, and to show my own interpretation through photographs.

Keywords: art and photography, nude, human body, society

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za multimediju

STUDIJ preddiplomski stručni studij Multimedija, oblikovanje i primjena

PRISTUPNIK Elizabeta Jurić

MATIČNI BROJ 2242/336

DATUM 12.9.2022.

KOLEGIJ Medijska fotografija

NASLOV RADA Emancipacija žena u fotografiji "Akt kao oružje"

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Emancipation of Women in Photography "Nude as a weapon"

MENTOR Mario Periša

ZVANJE doc. art. dr. sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. izv.prof. Darijo Čerepinko- predsjednik
2. doc. art. dr. sc. Merio Periša - mentor
3. doc.art.dr.sc. Robert Geček-član
4. dipl. ing. Snježana Ivančić Valenko - zamjenski član
5. _____

Zadatak završnog rada

BROJ 803/MM/2022

OPIS

Cilj ovog rada je, uzimajući u obzir povijest akta u fotografiji, istaknuti umjetnice na svjetskom području i na području Balkana. Akt, fotografiju, većinski autoportrete, koristile su kao sredstvo kritike ili kako sam naslov rada nalaže kao metaforičko oružje u pretežito muško vođenim svijetom, koji je dugo oslikavao i fotografirao žensko tijelo radi pukog zadovoljstva. Umjetnice koje su navedene u ovom radu promijenile su koncept ženskog akta u kojem je žena gledana kao objekt.

U radu je potrebno:

- definirati temeljne pojmove rada
- istražiti autore zadanog područja
- objasniti ulogu fotografije u prezentaciji teme
- opisati kreativni proces izrade fotografija
- izraditi seriju autorskih fotografija

ZADATAK URUČEN

15.09.2022

Očisti obrazac

Sadržaj

1. Uvod	7
2. Povijest akt fotografije	8
3. Kratki uvod u pojam feminizma	12
4. Svjetske umjetnice	13
4.1. Katarzyna Kozyra	13
4.2. Natalia Lach-Lachowicz	14
4.3. Jo Spence	14
4.4. Cindy Sherman	16
4.5. Nan Goldin	17
4.6. Hannah Wilke	18
4.7. Valie Export	20
5. Umjetnice s područja Hrvatske i bivše Jugoslavije	23
5.1. Ines Kotarac	23
5.2. Nina Đurđević	26
5.3. Vlasta Delimar	28
5.4. Mara Bratoš	31
6. Autorski Rad	33
6.2. Projekt igranja sa svjetlom	36
6.3. Projekt "Ogoljena"	37
6.4. Crvena serija i detalji	38
6.5. Renesansa	40
7. Zaključak	42
8. Literatura	43

1. Uvod

Za početak će se definirati pojam fotografije kao „način digitalnog ili kemijskog bilježenja stvarnosti na soju materijala koji je osjetljiv na svjetlost koja pada na njega” (Kuzmić, 2019.).Kroz ovaj rad je cilj približiti i pokazati stvarnost ženske emancipacije zapisane u fotografiji. Žene su oduvijek bile najpopularniji motiv bilo koje umjetnosti, od Picassovih nadrealističkih portreta žena, Klimtovih zlatnih vila do akta koji su svuda prisutni u stvaralaštvu. Žensko tijelo i ljepota se uvijek slavila i iznova prikazivala.

No, ovaj rad ima drugačiji pristup, a ne samo da slavi žensku ljepotu ili da se navedu umjetnice i umjetnici koji su to činili. Ovaj rad ima za cilj prikazati utjecaj fotografije u borbi žene za osamostaljenje, slobodu i prava. Kako smo na početku definirali pojam fotografije kao prikaz stvarnosti, pokazat ćemo upravo stvarnost potrebe žena da se u svijetu, koji je pretežito patrijarhalno vođen, bore za svoj glas i svoj utjecaj.

2. Povijest akt fotografije

„Akt fotografija je studija golog ljudskog tijela u kojoj se prikazuje ljepota i skladnost oblika. Akt fotografija može zračiti erotičnošću i seksualnošću, no ona nije pornografija. ” (Sivonjić, 2014.). Granica između erotskih fotografija i umjetničkih fotografija nije uvijek jasna, ali ipak se može donekle definirati. Fotografije golog tijela kojima je jedini i primarni cilj seksualno uzbuđivanje ne pripadaju kategoriji akta već pripadaju čistoj erotici ili pak pornografiji te ne predstavljaju nikakvu vrijednost za povijest umjetnosti i fotografiju kao umjetničku tehniku. Akt fotografija radi nezrelosti i nekulture kod publike zna izazvati negativne reakcije, nerazumijevanje i krivu interpretaciju (Bosner, 2020.).

Od početaka fotografije razgolićeni modeli služili su kao inspiracija za fotografe i umjetnike, nago ljudsko tijelo je oduvijek privlačilo pažnju. Prateći razvoj prvih akt fotografija do suvremenih akt fotografija vidi se i promjena ideala ljepote i standarda morala. Teško je odrediti tko je bio prvi fotograf koji se bavio akt fotografijom. Brojni su u uvjerenju da je to N. P. Lerebours (1808.-1873.) koji je 1840. godine fotografirao nage modele koji su služili kao primjer slikarima. Isprva je upravo za to isključivo služio fotografski akt, kao predložak za slikarska djela, kako bi umjetnici dobili jasan uvid u proporcije, sjene i druge detalje koje ništa ne može dočarati precizno poput fotografije. Smatra se da je prvi umjetnik koji je prihvatio akt kao formu umjetnosti bio Eugene Durieu (1800.-1874.). On je bio prijatelj slikara Eugenea Delacroixa, te je fotografirao nage modele koji su služili kao uzor za Delacroixa. Delacroix je bio u vjerovanju da fotografija ima veliki značaj u umjetnosti, ponajprije kod slikarskih studija, kako se i sam služio fotografijama kao primjeru proporcija tijela u izradama skica i crteža. Radeći zajedno, Durieu i Delacroix su 1854. godine izradili niz fotografskih aktova (slika 2.1.). Drugi umjetnici koji su također fotografirali nage modele za slikare bili su još i Felix Nadar (slika 2.2.), Belloc, Braquehais, kao i Valon de Villeneuve, čime je počela takozvana era nevaljalih „Francuskih Razglednica”. Mnogi smatraju da je i čuvena Maneova *Olimpija* slikana prije prema modelu s fotografije, nego iz života.

Oko 1900. godine fotografi Wilhelm von Gloeden i W. Pluschow odbacili su “meki“ fokus i počeli fotografirati svoje aktove kroz precizan, jasan fokus. Tako je rođena erotika u fotografiji. U 1920-tima akt već ulazi u tehnološko doba, te nastaju novi pravci u umjetnosti poput nadrealizama koji je utjecao na umjetnike i potakao ih na igranje s distorzijom i apstrakcijom. Savršen primjer za to je poznata realistična fotografija Mana Raya *Le Violon d’Ingres* iz 1924. (slika 2.3.) ili rad Andréa Kertésza *Distortion #40* (slika 2.4.) iz 1933. ” (Sivonjić, 2014).

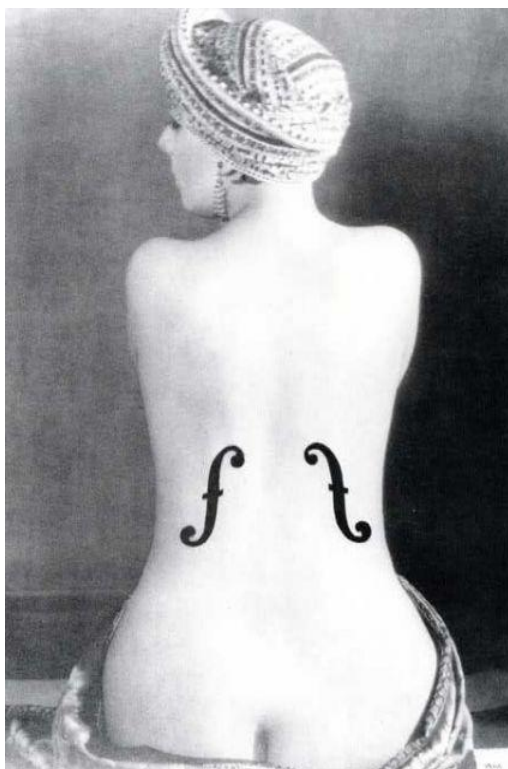
Slika 2.1. Felix Nadar, Standing Female Nude, 1860-61.

Slika 2.2. Eugene Durieu, Model Study, 1854.

Slika 2.3. Louis Camille d'Oliver, Female Nude, (1827-1870.)

Slika 2.4. Man Ray, Le Violon d'Ingres, 1924.

Slika 2.5. André Kertész, Distortion , 1933.

3. Kratki uvod u pojam feminizma

Vraćajući se u mračni srednji vijek, u njemu je žena služila isključivo za brigu o obitelji, druga mogućnost joj je bila posvetiti cijeli život Bogu u samostanu, a opće je poznato kako je Crkva tretirala žene koje su se tome suprotstavljale ili se bavile izradom čajeva i drugim oblicima alternativne medicine. Sve do 1920-ih se položaj žene od mračnog srednjeg vijeka nije uveliko promijenio. Nije ih se više spaljivalo na lomači, ali su i dalje jedinu funkciju imale u kuhinji i s djecom. U želji za promjenom, za pravom na obrazovanje, mišljenju i glasom, javlja se *prvi val* feminizma, čiji je glavni fokus bio stjecanje prava glasa za žene, što je i postignuto u Sjedinjenim američkim državama 1920. U Hrvatskoj, odnosno bivšoj Jugoslaviji žene su dobile pravo glasa skoro 25 godina poslije, odnosno 11.kolozova.1945. Poslijeratna situacija u svijetu oblikuje drugi i najpoznatiji val feminizma, obuhvaća period između 1960-ih i 1980-tih. Nakon što su žene u Americi tijekom Vijetnamskog rata bile prisiljene i motivirane preuzeti muške poslove, ponovno ih se nakon rata tjera u uloge i sugerira na život kućanice. Tu dolazi do otpora feministkinja kojima su smetale rodne podjele koje su se stvorile. „*Drugi val* je donio niz važnih promjena za koje su se borile žene, poput zakona o jednakim plaćama i obrazovanju, građanskim pravima, dostupnosti kontracepcije i pravu na pobačaj, borbi protiv diskriminacije na radnome mjestu te seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja .” (Mataković, 2020.).

„Kroz *drugi val* žene su uspjele probleme vezane za odnose u braku i obitelji poput razvoda i nasilja pretvoriti u javni problem. Silovanje u braku, tjelesno zlostavljanje, psihološko zlostavljanje, vrijeđanje, ponižavanje i svi ostali oblici nasilja tek su sedamdesetih i osamdesetih godina konačno i priznati kao takvi. Žene su ušutkavane strahom i sramotom, a njihova tišina omogućavala je neprestanu reprodukciju nasilja.” (Žimbrek, 2014.).

Treći val feminizma traje od 1990. pa sve do danas. U njemu su glavni ciljevi popraviti ono što se u drugom nije uspjelo, te generalno poraditi na slici žene u društvu.

4. Svjetske umjetnice

4.1. Katarzyna Kozyra

Poljska umjetnica čiji je interes auto reprezentacija u djelu *Olympia* 1996. *Olympia* se sastoji od tri velike fotografije i nekoliko minuta dugog videa. Na prvoj fotografiji umjetnica je pozirala poput Olimpije s Manetove slike, na drugoj je u sterilnoj bijeloj boji, na bolničkom krevetu, u pratnji medicinske sestre koja drži infuziju, a na trećoj – starija, usamljena žena u suvremenom stanu. Simbol koji omogućuje identifikaciju Olimpije je uska crna baršunasta vrpca vezana oko vrata svake žene. Video koji je dio instalacije je snimka iz bolnice, gdje se ženi koja boluje od raka (*Olympia*) daje infuzija. Aludirajući na kanon nekada avangardnog slikarstva, zadržavajući puni dekor originala i proširujući scenu na dodatna dva kadra i film, umjesto ljupke mlade žene, Kozyra predstavlja sebe za vrijeme kemoterapije, obrijane glave i bez šminke. Kozyra, poput Jo Spence ili Hannah Wilke, svojevrsnim autoportretom čini zabranjeno: ona bolest ne prikazuje kao nešto sramotno, što se prema ustaljenim obrascima ponašanja ne bi smjelo pokazivati, jer je u suprotnosti s ljepotom ženskog tijela. Manet je nekoć bio šokantan, sada nas ti umjetnici šokiraju istinom golog i bolesnog tijela. Kozyra je 2012. osnovala zakladu u Varšavi s ciljem promicanja rada i pomoći umjetnica s srednje i istočne Europe.

Slika 4.1. Katarzyna Kozyra, *Olympia*, 1996.

4.2. Natalia Lach-Lachowicz

Još jedna poljska umjetnica koja je svojim fotografijama dovela i do cenzure u poljskom nacionalnom Muzeju i to na način da su odlučili maknuti njene fotografije koje predstavljaju ženski nagi lik s bananom (slika 4.2.) ili drugim predmetima koji asociraju na muški falus. Moderno društvo i feministi su ispred muzeja i na društvenim mrežama pokazali potporu umjetnici, pozirajući s bananama, a zbog čega je rad naposljetku vraćen u muzej. Svojim fotografijama htjela je pokazati potrebu konzumerizma da sve pokaže u seksualnom smislu. Ironično je što je to dovelo do cenzure samih fotografija. Osim tog niza fotografija, poznata je i po drugim izazovnim fotografijama, poput onih na kojima je zabilježila sebe i svog partnera u činu vođenja ljubavi (Hlevnjak, 2005.).

Slika 4.2. Natalia Lach-Lachowicz, *Sztuka konsumpcyjna*, 1974.

4.3. Jo Spence

Američka umjetnica Jo Spence je nažalost još jedna od umjetnica koja je bila oboljela od raka, te fotografiju koristi mediji u kojem izražava svoju bol i traumu uzrokovanu bolešću. U djelu *Exiled* 1989.(slika 4.3.1.) Jo Spence ima bolničku haljinu, koju razgrće te vidimo njeno ostarjelo tijelo, ožiljak na grudima iznad kojih je ispisana riječ "monster". Tako sama sebe oslovljava i predstavlja kao čudovište, jer se više ne uklapa u standard ljepote i norme društva koje se postavljaju ženama, nego sama sebe izdvaja iz tog društva kao čudovište(Knezović, 2017.).

Slika 4.3.1. Jo Spence, *Exiled*, 1989.

Slika 4.3.2. Jo Spence, *Colonization Fig 12. Victimization*. 1981-82.

U drugoj fotografiji (slika 4.3.2.) Jo Spence stavlja ženu u klasični prizor s metlom u ruci, no opet izaziva gledatelja jer pokazuje svoje staro, pravo tijelo. Na ovaj način opet kritizira prikaz žene u društvu kao ugledne i lijepe kućanice.

4.4. Cindy Sherman

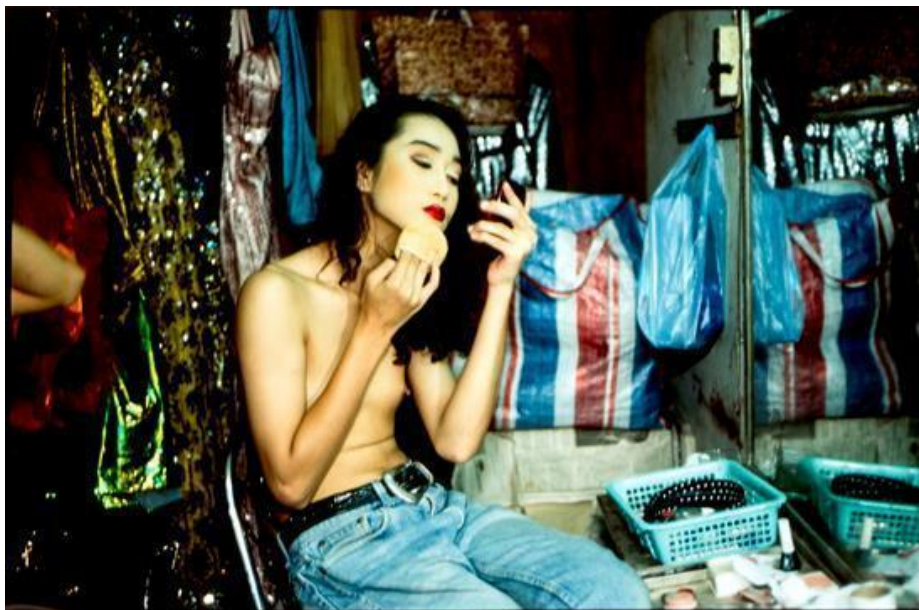
Američku umjetnica čiji je stil jako prepoznatljiv i uzor i umjetnicima poput Mare Bratoš. Sherman u svojim dijelima uspješno glumi različite društvene uloge koje su nametnute ženama, s naglaskom na prikaz žena u medijima, posebice u filmu i časopisima. U crno bijelim radovima koji su nastali kasnih 70-tih pod nazivom *Untitled Film Stills* imitira filmove 50-ih godina koje predstavljaju žene kao submisivne, delikatne, slabe. Tijekom 2000-tih Sherman je nastavila u svom stilu i imala novu seriju u koju parodira na stare holivudske zvijezde i američke kućanice (Knezović, 2017.).

Slika 4.4. Cindy Sherman, *Untitled Film Stills, #34, 1979.*

4.5. Nan Goldin

Nan Goldin je američka umjetnica koja je dokumentirala svoje prijatelje, veze i sebe te time dala svoj privatni uvid i pogled u obiteljsko nasilje, upotrebu droge, seksa i života u New Yorku i Berlinu. Kroz fotografije je otvorila prozor u svijet za koji su ljudi znali da postoji, ali koji se inače ne bi rado pokazivao. Dokumentirala je svoje prijatelje oboljele od AIDS-a, ovisnike, seksualne radnice i radnike, homoseksualce i transrodne osobe. Fotografije su upravo onakve kakva je i stvarnost koju prikazuje: sirove, bez uljepšavanja i iskrene (Hlevnjak, 2005.).

Slika 4.5.1. Nan Goldin, The Ballad of Sexual Dependency, 1970.-1980.

Slika 4.5.2. Nan Goldin, The Ballad of Sexual Dependency, 1970.-1980.

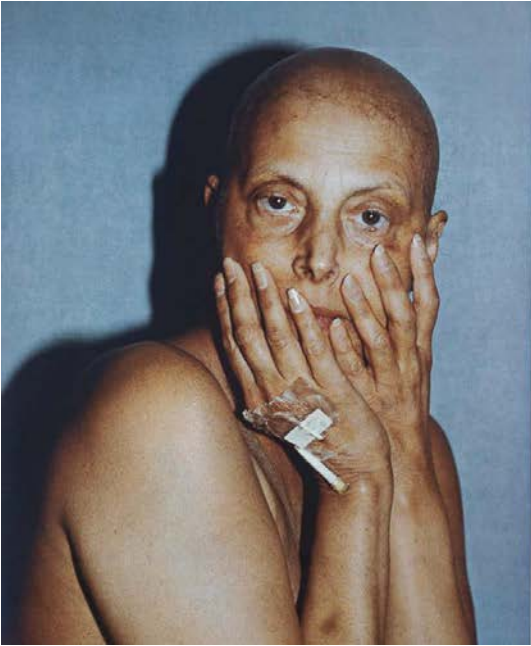

4.6. Hannah Wilke

Korištenje svog tijela kao izjavu postao je zaštitni znak rada Wilke. Sedamdesetih godina body art je bio definiran umjetnikovim vlastitim tijelom korištenim kao materijal ili kao oblik u izvedbi, na fotografijama i na filmu. Bio je to način da se umjetnice odvoje od “muške” umjetnosti; golo tijelo vrlo je izravno ukazivalo na razliku u muškom i ženskom iskustvu. Dao je umjetnicima slobodu da rade subjektivno: da rade za sebe i iz sebe. Takav spoj performansa i fotografije i upotrebe tijela kao materijala možemo vidjeti u njezinoj seriji fotografija *Stratification Object Series* 1974-1982. U njenom finalnom projektu *Intra Venus* 1992. bilježi sebe i svoje tijelo tijekom dvije godine borbe s rakom (slika 4.6.2.), od kojeg je naposljetku i umrla. Slično poput umjetnica Spence i Kozrye prikazuje sirovu stvarnost, daje nam uvid u bolan proces kemoterapije kroz koji je prolazila. Bez dodatnog objašnjenja i uređivanja njezina kronika ne dopušta sažaljenje. Fotografije ne zahtijevaju reakciju gledatelja; karte su na stolu. Odsutnost simbola i opširnih objašnjenja pretvara ovu dokumentaciju u moćnu umjetnost.

Slika 4.6.1. Hannah Wilke, *Stratification Object Series*, 1974.-1982.

Slika 4.6.2. Hannah Wilke, Intra Venus, 1992.

4.7. Valie Export

Valie Export je austrijska umjetnica koja spaja različite umjetničke medije, pogotovo uživajući u performansima. Jedan od njenih prvih značajnih radova *Tap and Touch Cinema (1968.-71.)* sastoji se od performansa u kojem je Valie šetala gradskim ulicama s kutijom preko gornjeg, golog dijela tijela, pritom pozivajući prolaznike da joj dotaknu grudi. Time razbija četvrti zid medija i sigurnosnu udaljenost gledatelja, koji inače može promatrati rad iz skoro pa voajerističkog položaja. Ovako izbacuje gledatelja iz svoje udobnosti i izaziva nelagodu. Njen rad je šokirao javnost do mjere da su je austrijski mediji proglasili vješticom koju treba spaliti, ona je svejedno ustrajno nastavila sudjelovati u brojnim anarhističnim akcijama, kakva je upravo i bila *Hlače za Akciju: genitalna panika 1969.*, u kojoj je u jednom minhenskom kinu prošetala među publikom koja je sjedila tako da su bili izravno suočeni s rupom u hlačama koja otkriva njene genitalije, time je preuzela narativ u svoje ruke i izazivala stereotipnu ulogu žene kao pasivnog promatrača u kinematografiji (slika 4.7.1.) U svojim kasnijim djelima nastavlja s propitivanjem različitih gledišta na pojam žene i istraživanjem ženskog identiteta. Naposljetku, iako su je na počecima prozivali vješticom je nagrađena Zlatnom medaljom zasluga Republike Austrije (Žimbrek, 17.05.2020.).

Slika 4.7.1. Valie Export, Hlače za Akciju: genitalna panika, 1969.

Slika 4.7.2. Valie Export & Peter Weibel, Portfolio of Doggedness, 1968.

„Potreban je ženski govor tijela koji više ne slijedi pravila oglašavanja i klasične milosti. Sve, od ženskih spolnih karakteristika do ženskih tjelesnih funkcija, može biti iskorišteno kao materijal za slobodnu umjetničku artikulaciju. Tako će novo vrijeme i prostor biti ispisan ženskim govorom tijela, u dobu kada će se po prvi put ljudi osjećati kao kod kuće. Jeka grudiju i trbuha odjekivat će ne samo u masovnim medijima, nego i u dolini nade.“ - Valie Export

5. Umjetnice s područja Hrvatske i bivše Jugoslavije

5.1. Ines Kotarac

Novinarka i fotografkinja rođena 1983. u Bosni i Hercegovini, kasnije završila studij Komparativne književnosti u Zagrebu, uspješno radila kao novinarka u Vjesniku i Vijencu, na portalima Queer.hr i Vox Feminae. Svoju prvu samostalnu izložbu fotografija imala je s izložbom *T kao tijelo* 2013. (slika 5.1.4.) u kojoj nam predstavlja niz svojih intimnih aktova, svojih prijatelja i prostora. Taj opus fotografija pruža gledatelju duboki osjećaj intime, krhkosti i emocija. Kroz spoj digitalne i analogne fotografije, igrajući se sa siluetama i sjenama, daje dubinu i spokoj svakoj fotografiji. U ciklusu “*Kapi protiv zaborava*” putuje natrag svojim korijenima i prikazuje nam ono što je ostalo od njene domovine. Ciklus onda proširuje putujući od Berlina do Istanbula u dvanaest različitih gradova, predstavljajući *Kapi protiv zaborava* 2014. (Čolović, 2017).

S izložbom *My Queens* 2017. nam daje pogled u svijet hrvatske drag zajednice (slike 5.1.1. i 5.1.2.). „*Drag kraljice su jedine kraljice kojima se klanjam. Do pada ako treba. Imala sam prilike svjedočiti rađanju i petogodišnjem rastu prvog i zasad jedinoga hrvatskog drag kolektiva House of Flamingo. Imala sam priliku gledati dečke od nekih dvadesetak godina koji šiju odjeću za svoje nastupe, osmišljavaju koreografiju, šminkaju se satima kako bi muško lice čudesno transformirali u žensko, nasmijavaju i rasplaču publiku te kako ostavljaju srce, a ponekad i periku, na sceni. S druge im se strane divim jer su aktivisti, pa i feministi koji, iako u šljokicama i krpicama, progovaraju o nekim važnim temama, poput abortusa.*” Ines Kotarac (Čolović, 2017).

Slika 5.1.1. Ines Kotarac, *My Queens*, 2017.

Slika 5.1.2. Ines Kotarac, *My Queens*, 2017.

„Kad sam imala oko deset godina, ozlijedila sam se na školskom igralištu. Moj učitelj tjelesnog je došao do mene i pitao: - *Boli li te?* Kroz suze sam odgovorila: - *Da, jeste.* Rekao je: - *To je dobro!* te uz smiješak je dodao: - *Znači da si živa!*. Sjećam se kako sam u tom trenutku bila zbunjena i ljuta na njega, ali njegove riječi su mi se zadržale. Da, istina je, ako boli, znači da si živa! A s vremenom, dodala sam, i dok si živa, sve se može!” (Kotarac, 2017.).

U njenom ciklusu o boli (*In and about pain* 2017., slika 5.1.3.), promatramo njenu borbu s autoimunom bolešću od koje je oboljela umjetnica, protiv koje se hrabro borila, bilježeći svoju borbu kroz tekstove i fotografije, te nakon teške borbe preminula 18.kolozova.2021. Jako je teško promatrajući njena djela na njezinom blogu i čitajući njenu prozu i poeziju ostati objektivan i ne sentimentaln. Bilo kroz intimne fotografije tijela do portreta drugih pacijentica u bolnici ili djece izbjeglice, duboko prodire u srce. Stvara osjećaj poznanstva i sinestezije, koristeći svoj nevjerojatan dar pisanja kako bi još ojačala sam dojam svojih fotografija.

Zahvaljujući njenom blogu *Where the light will fall* počašćeni smo upoznati umjetnicu i njen rad. Blog samim nazivom već izaziva emociju, govoreći tehnički o nastanku fotografije, ali ujedno implicirajući na nadu i dublji smisao. Ono što njeni tekstovi i fotografije stvaraju i izazivaju ne može se drugačije opisati nego li duboko poznanstvo.

Slika 5.1.3. Ines Kotarac, In and about pain, autoportret, 2017.

Slika 5.1.4. Na otvorenju izložbe Ines Kotarac T kao tijelo 2013.

5.2. Nina Đurđević

Nina Đurđević rođena je 1980. godine u Brežicama u Sloveniji. Pohađa Akademiju dramske umjetnosti u Zagrebu od 2002 do 2008. i stječe naziv dipl. akad. snimatelj, a od 2011. do 2013. usavršavala se na diplomskom programu za fotografiju na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu. Članica je ULUPUH-a od 2011. godine, a od 2017. učlanjena je u Hrvatsku zajednicu samostalnih umjetnika. Fotografije iz njezine serije *Objekt(iv)na* nalaze se u fundusu Muzeja za umjetnost i obrt u Zagrebu (Hlevnjak, 2005.). Taj ciklus fotografija koji se proteže od 2009. do 2013. jasna je satira na aktove koje žene stavljaju u fokus kao objekt, što i sam naziv njezinog ciklusa sugerira. Fotografije su pretežito provokativne i jasne u svojoj namjeri (Hlevnjak, 2005.).

Slika 5.2.1. Nina Đurđević, Objekt(iv)na, 2009.-2013.

Slika 5.2.2. Nina Đurđević, Objekt(iv)na, 2009.-2013.

Slika 5.2.3. Nina Đurđević, Objekt(iv)na, 2009.-2013.

5.3. Vlasta Delimar

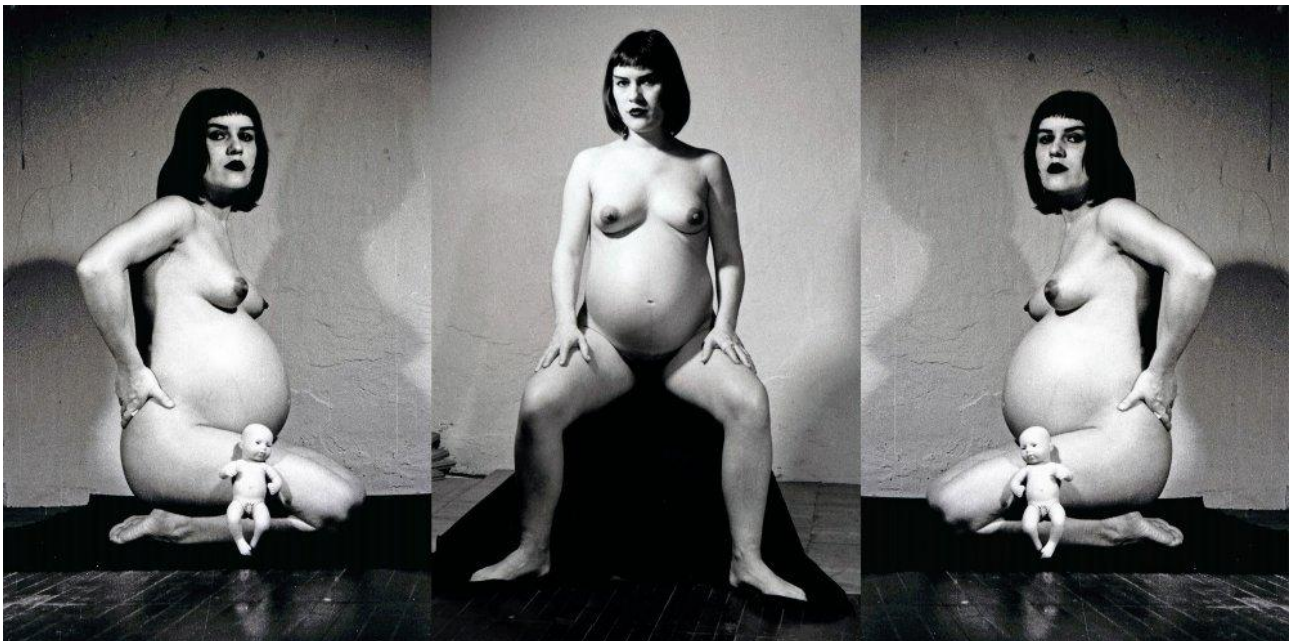
Vlasta Delimar svoj umjetnički rad započinje krajem 70-ih godina u tadašnjoj Jugoslaviji, u suradnji s *Grupom šestorice* autora (Željko Jerman, Vlado Martek, Sven Stilinović, Mladen Stilinović, Boris Demur i Fedor Vučemilović). Kroz svoje prve performanse (sa Željkom Jermanom) promišlja muško-ženske odnose, ali uz naglasak na prirodni odnos žene prema spolnosti te na otvoreno izražavanje seksualne volje, čime negira puritanski moral, ali i izaziva radikalno feminističke teze. (Hlevnjak, 2005.). Tijelo koristi kao glavni medij djelovanja i daje mu primarni značaj. Isprva je Vlasta Delimar koristila polaroid fotografiju kao dokument da bi od 1980. radila crno-bijele fotografije postavljajući ih kao likovne instalacije. U fotografiji je većinom vlastiti model i režiser. „Zanima je kič, ironizira i osuđuje društvenu licemjernost, ističe ženskost, pravo na ženske teme i ženske stvari, obrađuje teme iz vlastitog života čineći ga javnim, te dolazi do radikalne krajnosti dosegnuvši samu pornografiju. Fotografiju, najčešće autoportretnu, sirove ili provokativne teme, postavlja u sladunjavu kontekst tilova i velova, postižući tako kontraefekt. Kič se iz svoje sladunjavosti i namjere da se dopadne pretvori u zastrašujuću suprotnost ” (Hlevnjak, 2005.). Početkom novog stoljeća sudjeluje u nizu akcija s Milanom Božićem pod nazivom *Provesti noć*, a među njezinim najslavnijim performansima je *Lady Godiva* iz 2001. (slika 5.3.1.)u kojem kroz najprometnije dijelove grada prolazi jašući bijelog konja, gola, s crnim ružem na usnama. Njeni pratioci dijele letke ljudima na kojima piše objašnjenje. Performans je nastao prema srednjovjekovnom mitu u kojem Lady Godiva uporno moli svog muža cara da oslobodi podanike od teških poreza, on kaže da će pristati kada ona projaše gradom gola. Godiva je pristala i izdala nalog da stanovnici ostanu u svojim kućama. Ironično je što je Vlastin rad često upravo bio na meti feministkinja. Njenu izložbu *Treba vjerovati muškarcima* 2003. koja je bila izložena u javnim prostorima ulice je feminističke organizacija uništila. No sve više društvo uviđa koliko je Vlasta pridonijela umjetnosti i aktivizmu u svojim performansima koji traju sada već preko 40 godina. U kojima uspješno ispituje status žene kao socijalnog i kreativnog bića te razne uloge u kojima se nalazi poput domaćice, umjetnice, majke i ljubavnice. Iznova provocira i izaziva patrijarhalno društvo i crkvu. Retrospektivna izložba Vlaste Delimar *To sam ja* (slika 5.3.2.) kategorizirana je na stranicama on-line magazina *Artischok* među deset najboljih svjetskih izložbi 2014.godine, priopćio je zagrebački Muzej suvremene umjetnosti, gdje je ta izložba bila postavljena iste godine (Hlevnjak, 2005.).

Slika 5.3.1. Vlasta Delimar, Lady Godiva, 2001.

“To se s godinama nije mijenjalo. Zazor prema golom tijelu je konstanta. Ljudi se ne snalaze i ne znaju što bi s tim golim tijelom napravili. Posebno je konfuzno stanje u zadnje vrijeme kada na površinu izlaze pedofilija ili homoseksualnost koji su oduvijek postojali, ali se o njima nije govorilo. Još nismo uspjeli prihvatiti najprirodnije tijelo bez odjeće u umjetnosti dvadesetog stoljeća, pa zamislite sada taj “kaos” – golo tijelo u umjetnosti plus homoseksualizam plus pedofilija u javnosti. Zbog svega je ovoga golo tijelo još više stradalo“ - Vlasta Delimar (Tomljanović, 2014).

Slika 5.3.2. Vlasta Delimar, To sam ja, 1979.-2014.

Slika 5.3.3. Vlasta Delimar, Treba vjerovati muškarcima, 2003.

5.4. Mara Bratoš

Mara Bratoš rođena je u Dubrovniku 1974. godine. Osnovnu školu završava u rodnome gradu, a srednju u SAD-u, te se 1992. upisuje na Odsjek za filmsko i TV snimanje na Akademiji za dramske umjetnosti u Zagrebu, koju je završila 1998. godine. Izlaže neprekidano od 1995. godine. Mara Bratoš izložila je u zagrebačkoj Galeriji Kranjčar izložbu svojih autoaktova nastalih u razdoblju od posljednjih 20 godina. Fotografije su nastale u tri životna razdoblja umjetnice. Prve su iz 1995. godine kao svojevrsna posveta fotografu Pavu Urbanu s kojim je bila u ljubavnoj i umjetničkoj vezi i koji je snimio njene prve aktove 1990. godine. Sljedeća serija nastaje 10 godina kasnije, 2005. godine kada je Mara Bratoš već afirmirana fotografinja (Hlevnjak, 2005.). Fotografije su usklađene, obavijene balansiranom paletom boja, slijede pravila fotografije. Bratoš po uzoru na Sherman stvara svoj vlastiti scenski prostor, imitirajući poze pin up djevojaka sjedeći na drvenoj stolici ispred draperije cvjetnog uzorka ali s izrazom lica koji se suprotstavlja i ne uklapa u sami prizor, djelujuće skoro pa nelagodno, sramežljivo i odsutno. Bratoš ne retušira svoje fotografije naknadno, iskusna fotografinja vlada svojim prostorom i zna točno kako i gdje postaviti sve elemente. Posljednju seriju autoaktova Mara Bratoš snimala je 2015. godine. Ni ove fotografije nisu retuširane, a tijelo je prikazano u krupnom planu kako bi se naglasilo vrijeme koje je ostavilo trag na tijelu umjetnice. “ (A.B, 28.12.2016.). Za razliku od prethodne serije koja je u totalu, Bratoš se ovdje fokusira na detalje, pojedine dijelove tijela, te kao rekvizite koristi prazan tanjur i žlicu. Koji približavaju svakodnevicu i daju još već dojam određene melankolije. Kao jedan od glavnih uzora izdvaja umjetnicu Cindy Sherman, koja je isto tako svojim fotografijama sebe predstavljala u raznim društvenim ulogama.

Slika 5.4.1. Mara Bratoš, Autoakt 95-05-15, 2015.

Slika 5.4.2. Mara Bratoš, Autoakt 95-05-15, 1995.

Slika 5.4.3. Mara Bratoš, Autoakt 5-05-15, 2005.

6. AUTORSKI RAD

6.1. Projekt “Eva“

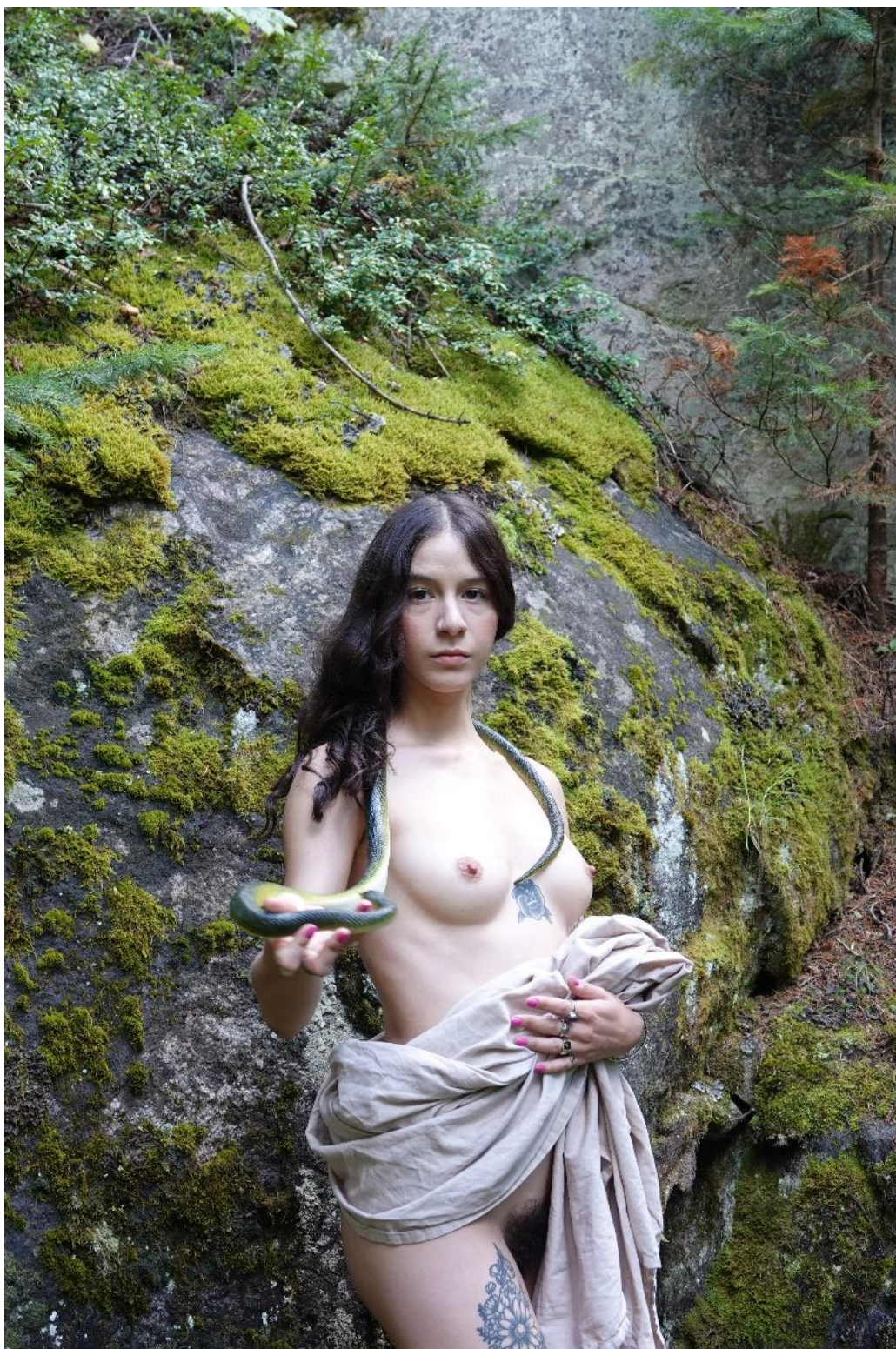
6.1.1. Ideja i cilj

U sljedećem nizu fotografija cilj je bio oponašati estetiku renesansnih slika i aludirati na prikaz Eve iz Biblije. Eva je prva žena te je poznato prikazana većinom u Rajskom vrtu, pored stabla spoznaje, držeći jabuku ili uzimajući jabuku zbog koje će i Eva i Adam biti protjerani iz Rajskog vrta. Nakon što pojede jabuku sa stabla spoznaje, Eva uviđa da je gola i počinje se sramiti svog tijela i golotinje. Upravo to bio jedan od razloga zašto se Eva činila kao savršen motiv za navedenu temu. Kako se cijeli rad vrti oko prikaza žena u svom prirodnom obliku te koje svjesno koriste svoje tijelo kako bi prenijele ozbiljne poruke, prikaz Eve kako ponosno stoji u “Rajskom vrtu“ trebao bi biti zaključak i slava ženske slobode i buntovništva. Također je bila namjera stvoriti kontrast u kojem vidimo da model koji oponaša Evu ima tetovaže, moderne narukvice i na nekim fotografijama i modernu obuću, ali pozira u okolini te na način koji aludira na starija vremena, renesansu i biblijske motive.

6.1.2. Tehnički aspekti

Fotografije su snimljene aparatom Sony Rx10. Cilj je bio postići malo tamnije fotografije kako bi se istaknuo misticizam. Stoga su postavke leće bile na F5.6 i ISO na 125. Također, cilj je bio imati uravnoteženu kompoziciju u kojoj je model smješten u sredini, pri čemu detalji, zmija i jabuka daju balans, no ne prevladavaju u fotografijama. Predivan krajolik u pozadini pomaže u stvaranju iluzije Rajskog vrta, no također služi svrsi kao pozadina, tako da glavni fokus i dalje ostaje na modelu.

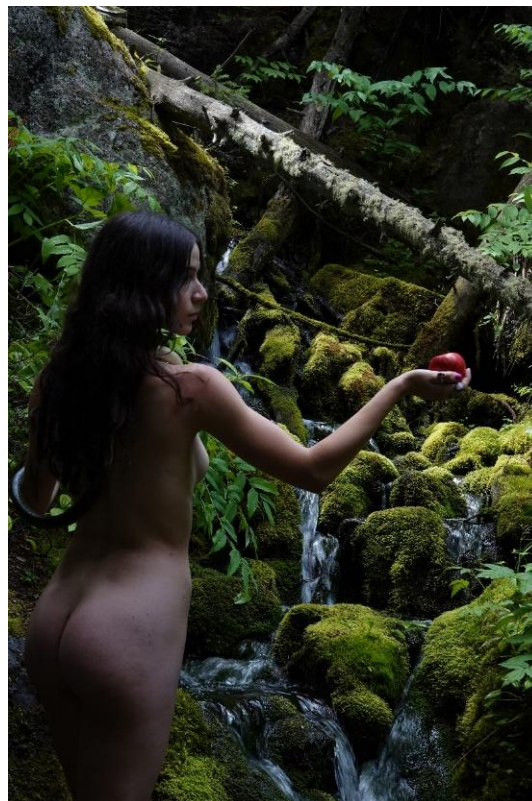

Slika 6.1.1. Elizabeta Jurić, Eva 1, 2022.

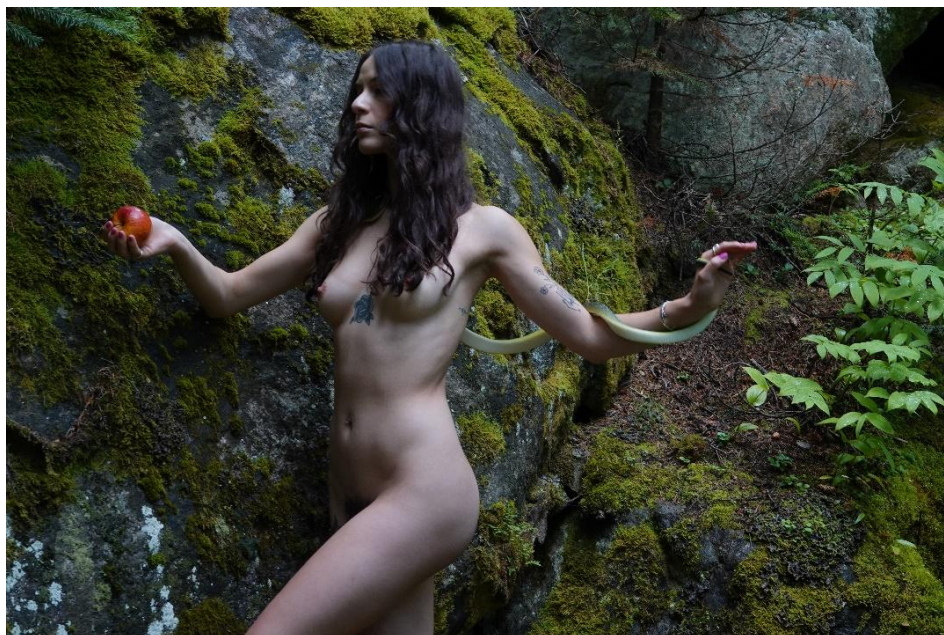

Slika 6.1.2. Elizabeta Jurić, Eva 2, 2022.

Slika 6.1.3. Elizabeta Jurić, Eva 2, 2022.

Slika 6.1.4. Elizabeta Jurić, Eva 2, 2022.

6.2. Projekt igranja sa svjetlom

U sljedećem nizu fotografija je cilj bio poigrati se svjetlom. Fotografije su opet dosta tamne, a lampice daju poseban naglasak na siluetu. Fotografije su ženstvene, no ne i vulgarne. Ističu ženske obline i nježnost.

Slika 6.2.1. Elizabeta Jurić, Lampice 1 2021.

Slika 6.2.2. Elizabeta Jurić, Lampice 2, 2021.

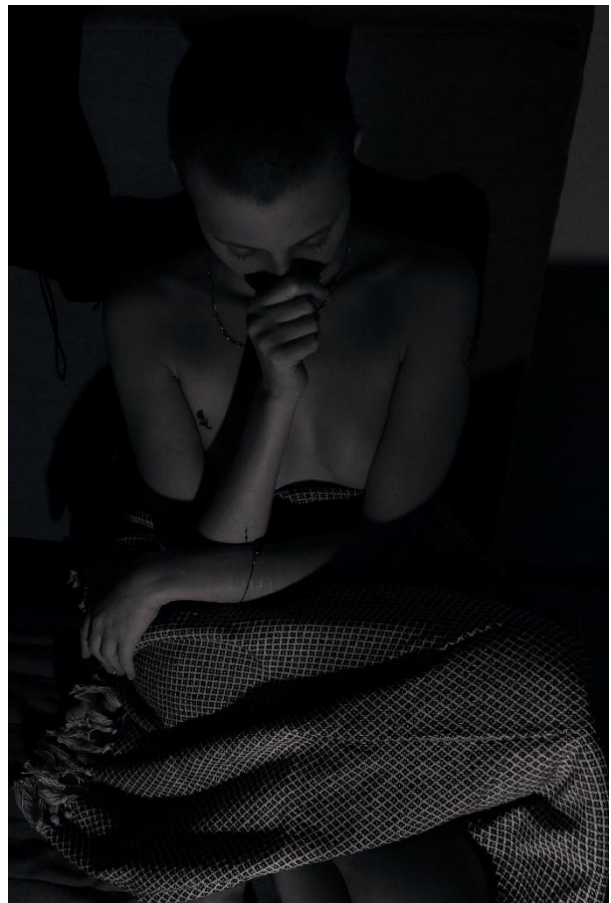

6.3. Projekt "Ogoljena"

U sljedećem nizu fotografija cilj je bio pokazati ženski senzibilitet. Fotografije prikazuju žensko nago tijelo u ranjivom položaju, ističući sramežljivost. Dodatni efekt se postiže s time što model u ovome nizu nema jednu od glavnih karakteristika ženstvenosti -dugu kosu. No, model i dalje djeluje vrlo krhko. Kao inspiracija su služile fotografije umjetnice Ines Kotarac, koja isto tako prikazuje svoje modele u jednostavnom okruženju, prirodnom i na jako nježan i senzibilan način. Također su kao inspiracija služile fotografije umjetnice Katarzyne Kozyra.

Slika 6.3.1. Elizabeta Jurić, Ogoljena 1, 2021.

Slika 6.3.2. Elizabeta Jurić, Ogoljena 2, 2021.

6.4. Crvena serija i detalji

U ovoj seriji fotografija radi se o puno agresivnijim fotografijama koje u nekim slučajevima skoro graniče s vulgarnim, ali ipak teže umjetničkom pristupu. Konačni cilj je bio igrati se detaljima tijela i istraživati razne pozicije i konture. Sastoji se od dvije serije. U prvoj se koristeći crveno svjetlo postiže taj skoro pa vulgaran, agresivan efekt, dok su u drugoj pretežito detalji s naglaskom na tetovaže, koje zbog nedostatka boje u fotografiji ostavljaju skroz drugačiji dojam i puno nježniji pristup. Za crvenu seriju je inspiracija najviše potekla iz djela Vlaste Delimar koja odišu određenom provokacijom.

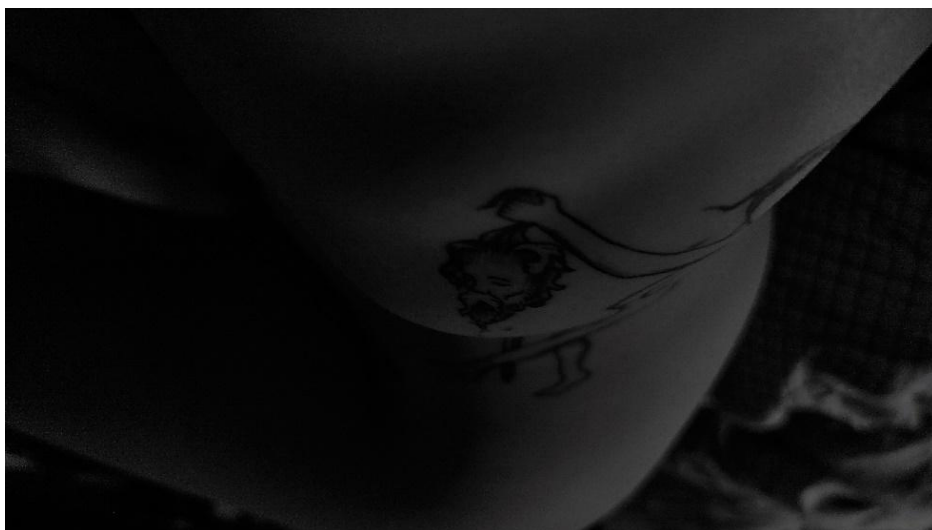

Slika 6.4.1. Elizabeta Jurić, Red 1, 2022.

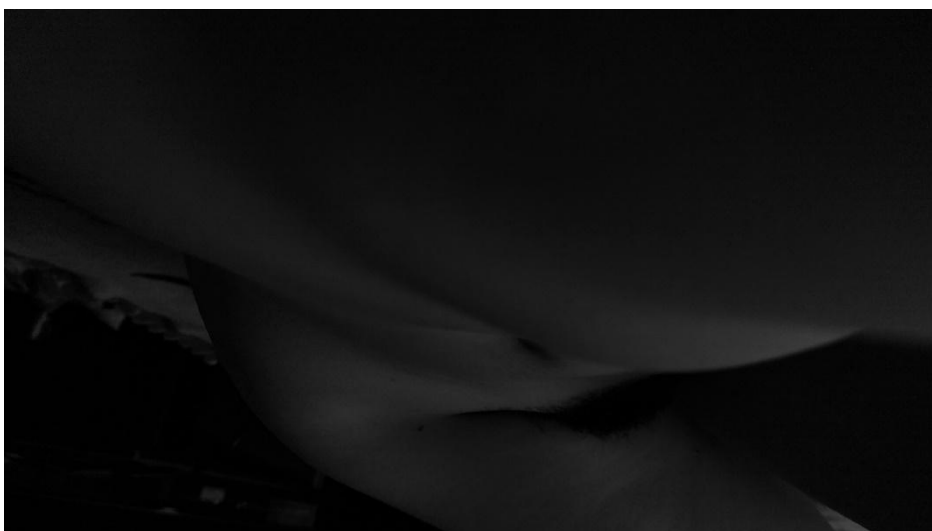

Slika 6.4.2. Elizabeta Jurić, Red 2, 2022.

Slika 6.4.3. Elizabeta Jurić, teto 1, 2022.

Slika 6.4.4. Elizabeta Jurić, teto 2, 2022.

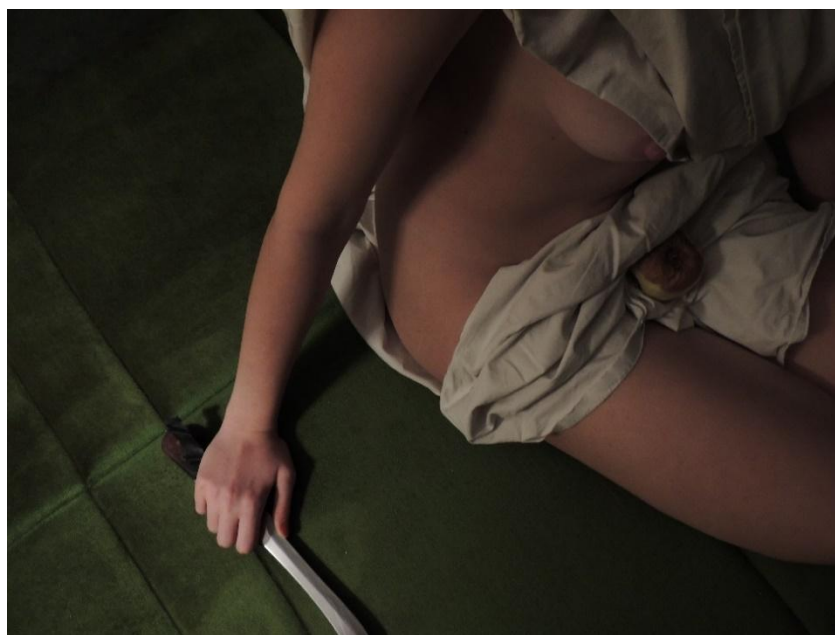
Slika 6.4.5. Elizabeta Jurić, teto 3, 2022.

6.5. Renesansa

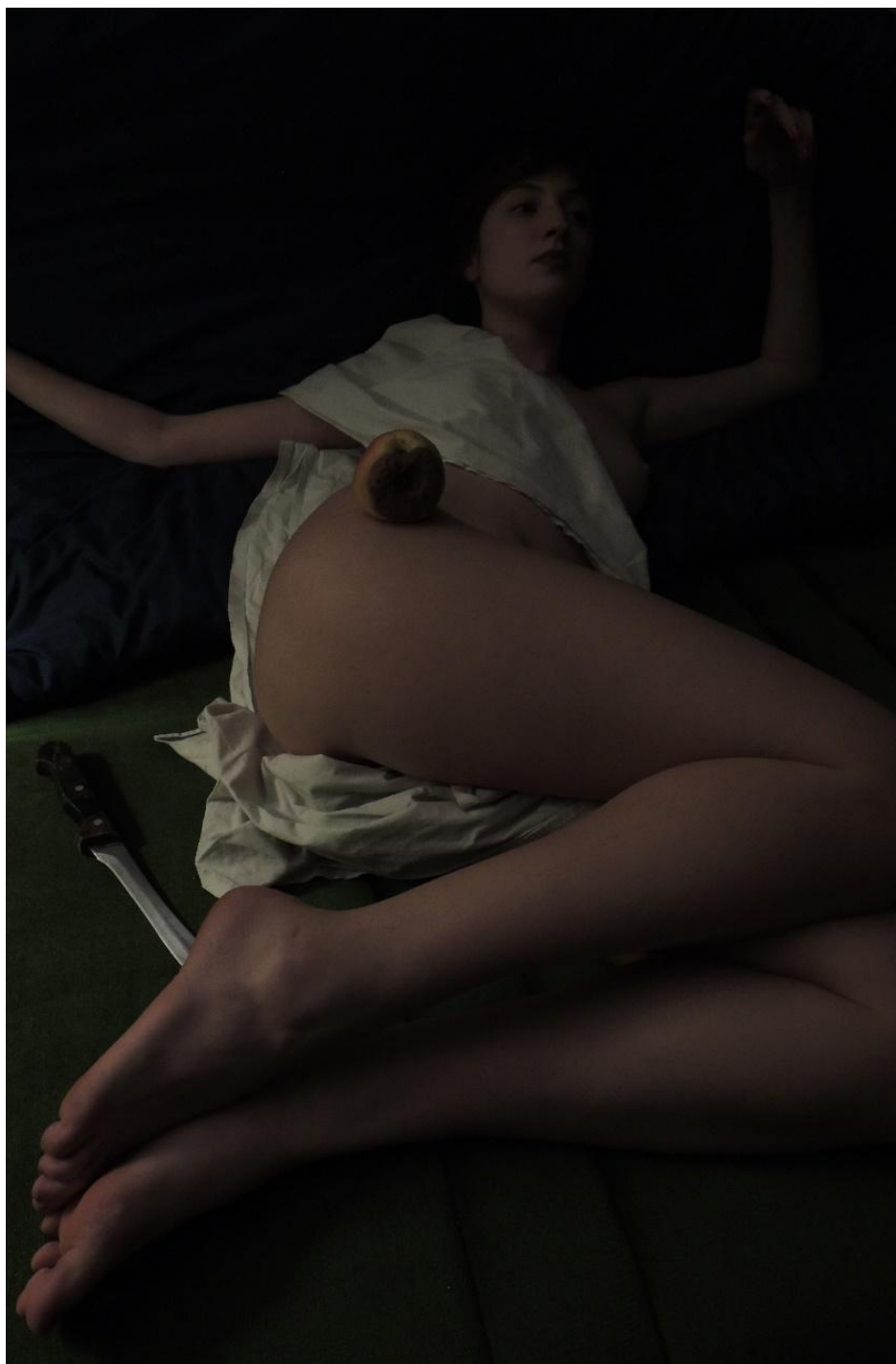
Ova serija nastala je vremenski prije Projekta "Eva", no radi se o sličnom pristupu i stilu. Fotografije i poze modela naginju na renesansni period, te na većini fotografija imamo i jabuku koja je značajan detalj u seriji "Eva". Nož u ovoj seriji može predstaviti i falusni simbol, no zapravo je bio cilj asociirati na neke druge biblijske priče poput Dalile i Samsona u kojoj ona naređuje da mu se odreže kosa, njegov izvor snage. Za ovu seriju je pozadina bila detaljno namještena i zbog detalja pozadine i skoro pa filmskom pristupu najviše asociiraju na radove Mare Bratoš.

Slika 6.5.1. Elizabeta Jurić, Vae 1, 2021.

Slika 6.5.2. Elizabeta Jurić, Vae 2, 2021.

Slika 6.5.3. Elizabeta Jurić, Vae 3, 2021.

7. Zaključak

Fotografija je jedan od najutjecajnijih medija na svijetu. Ne postoji uzalud uzrečica „Slika govori više od tisuće riječi“ jer uistinu pomoću fotografije možemo izraziti nešto i izazvati određenu emociju, zabilježiti emociju i trenutak. Stoga je bitno da postoje žene poput navedenih umjetnica koje se svojim radom izražavaju i bore protiv društva koje je naviklo određivati narativ žene u pričama i fotografijama. U dobu u kojem zbog razvoja socijalnih mreža i tehnologije sve više svjedočimo tome da se nage fotografije žena objavljuje bez njihovog pristanka, hrabro je za umjetnicu odlučiti prikazati svoje tijelo iz vlastite želje, volje i poriva, što je vjerojatno jedan od razloga zašto ima određenih biblijskih motiva u samostalnim serijama - upravo jer se radi o prvim buntovnim ženama. O ženama koje su odlučile prekršiti pravilo, biti znatiželjne, premda bile izgonjene iz rajskog vrta, o ženama koje se odlučile spasiti svoj narod i svoju čast. Svjesno ili nesvjesno, u više serija fotografija predstavljenih u ovome radu mogu se naći biblijski motivi. Od Eve do detalja Judite kao tetovaže. No, većina serija se razlikuje u svom pristupu, kao što se i svaka od predstavljenih umjetnica prilično razlikuje u svom stilu i pristupu fotografiji od drugih. Ono što ostaje isto među svima nama što se razvila potreba i želja da žene same prikazuju svoje tijelo u narativu koje same određuju. Od samostalnih serija do serija navedenih umjetnica, sve fotografije se razlikuju od medijskih poznatih akt fotografija, kao što su one poznatog fotografa Helmuta Newtona (daleko od toga da se njegov rad ili umjetnički fokus žele osporiti, ali je način prikaza žena uvijek i skoro pa savršen - dugonoge, vitke manekenke u izazovnim pozama).

Zaključak je da uvijek trebamo takvih žena i da akt fotografija dobiva novi pojam zahvaljujući hrabrim umjetnicama koje koriste akt fotografiju kao medij kojim one upravljaju. Jer ne samo da time žena sebe oslobađa, već i mijenja socijalne norme koje su nametnute, od stalnog gledanja u polugole starlete s velikim grudima i usnama do nerealnih standarda ljepote koji se nameću i mladim i starijim ženama. Trebamo umjetnice koje nam pokazuju žensko tijelo u svom prirodnom obliku, nekada i bolesnom i krhkom i povrijeđenom. Jer je to prava slika žene.

8. Literatura

[1] Kuzmić Elizabeta, Prikaz pet primarnih emocija na studijskoj portretnoj fotografiji, završni rad, Sveučilište Sjever 2019.

[2] Sivonjić Ivona, Pristup studijskoj akt fotografiji, Diplomski rad, Grafički fakultet u Zagrebu 2014.

<https://drive.google.com/drive/folders/13tl1Ce9wNC3wMyHiy3H-ULjpWWv3P7lx>

[3] Bosner Dora, Tijelo kao pejzaž, Završni rad, Sveučilište Sjever u Varaždinu 2020.

<https://drive.google.com/drive/folders/13tl1Ce9wNC3wMyHiy3H-ULjpWWv3P7lx>

[4] Mataković Diana, Budućnost je ženska “ Slikovnica za feminizam “, Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2020.

<https://drive.google.com/drive/folders/13tl1Ce9wNC3wMyHiy3H-ULjpWWv3P7lx>

[5] Žimbek , Mihaela Ivana, vodić kroz pravce i valove feminizma za početnice/ke 22.07.2014

<https://voxfeminae.net/pravednost/vodic-kroz-pravce-i-valove-u-feminizmu-za-pocetnice-ke/>

[6] Knezović Andrea, Autoreprezentacija u suvremenoj fotografiji, Diplomski rad, Sveučilište Josipa Strossmayera u Osijeku, 2017.

<https://drive.google.com/drive/folders/13tl1Ce9wNC3wMyHiy3H-ULjpWWv3P7lx>

[7] Žimbek , Mihaela Ivana, Valie Export- žensko tijelo kao polje akcije, Vox Feminae

<https://voxfeminae.net/strasne-zene/valie-export-zensko-tijelo-kao-polje-akcije/>

[8] Hlevnjak Branka, Foto-grafkinje 2005.

[9] Čolović Duška, Izložba Ines Kotarec 'My Queens' u Zagrebu: 'One su jedine kraljice na svijetu koje priznajem' 25.10.2017.

<https://www.crol.hr/index.php/kultura/8893-izlozba-ines-kotarec-my-queens-u-zagrebu-one-su-jedine-kraljice-na-svijetu-koje-priznajem>

[10] Kotarec Ines, In and about pain 2017.

<https://wherethelightwillfall.com/2017/05/17/in-and-about-pain/>

[11] Tomljanović Nina, Vlasta Delimar: Čitav svoj artistski život borim se za približavanje različitosti, Vox Feminae 12.05.2014.

<https://voxfeminae.net/kultura/vlasta-delimar-citav-svoj-artisticke-zivot-borim-se-za-priblizavanje-razlicitosti/>

[12] A.B Razotkrivanje duše: Mara Bratoš izlaže ciklus autoaktova nastalih u razdoblju dva desetljeća, 28.12.2016.

Popis slika:

- 2.1. *Felix Nadar, Standing Female Nude, 1860-61.*
- 2.2. *Eugene Durieu, Model Study, 1854*
- 2.3. *Louis Camille d'Oliver, Female Nude, (1827-1870.)*
- 2.4. *Man Ray, Le Violon d'Ingres, 1924.*
- 2.5. *André Kertész, Distortion , 1933*
- 4.1. *Katarzyna Kozyra, Olympia, 1996.*
- 4.2. *Natalia Lach-Lachowicz, Sztuka konsumpcyjna, 1974.*
- 4.3.1. *Jo Spence, Exiled, 1989.*
- 4.3.2. *Jo Spence, Colonization Fig 12. Viztimization. 1981-82.*
- 4.4. *Cindy Sherman, Untitled Film Stills, #34, 1979.*
- 4.5.1. *Nan Goldin, The Ballad of Sexual Dependency, 1970.-1980.*
- 4.5.2. *Nan Goldin, The Ballad of Sexual Dependency, 1970.-1980.*
- 4.6.1. *Hannah Wilke, Stratification Object Series, 1974.-1982.*
- 4.6.2. *Hannah Wilke, Intra Venus, 1992.*
- 4.7.1. *Valie Export, Hlače za Akciju: genitalna panika, 1969.*
- 4.7.2. *Value Export & Peter Weibel, Portfolio of Doggedness, 1968.*
- 5.1.1. *Ines Kotarac, My Queens, 2017.*
- 5.1.2. *Ines Kotarac, My Queens, 2017.*
- 5.1.3. *Ines Kotarac, In and about pain, autoportret, 2017.*
- 5.1.4. *Na otvorenju izložbe Ines Kotarac "T kao tijelo"*
- 5.2.1. *Nina Đurđević, Objekt(iv)na, 2009.-2013.*
- 5.2.2. *Nina Đurđević, Objekt(iv)na, 2009.-2013.*
- 5.2.3. *Nina Đurđević, Objekt(iv)na, 2009.-2013.*
- 5.3.1. *Vlasta Delimar, Lady Godiva, 2001.*
- 5.3.2. *Vlasta Delimar, To sam ja, 1979.-2014.*
- 5.3.3. *Vlasta Delimar, Treba vjerovati muškarcima, 2003*
- 5.4.1. *Mara Bratoš, Autoakt 95-05-15, 2015.*

5.4.2. *Mara Bratoš, Autoakt 95-05-15, 1995*

5.4.3. *Mara Bratoš, Autoakt 5-05-15, 2005*

6.1.1. *Elizabeta Jurić, Eva 1, 2022.*

6.1.2. *Elizabeta Jurić, Eva 2, 2022.*

6.1.3. *Elizabeta Jurić, Eva 2, 2022.*

6.1.4. *Elizabeta Jurić, Eva 2, 2022.*

6.2.1. *Elizabeta Jurić, Lampice 1 2021.*

6.2.2. *Elizabeta Jurić, Lampice 2, 2021.*

6.3.1. *Elizabeta Jurić, Ogoljena 1, 2021.*

6.3.2. *Elizabeta Jurić, Ogoljena 2, 2021.*

6.4.1. *Elizabeta Jurić, Red 1, 2022.*

6.4.2. *Elizabeta Jurić, Red 2, 2022.*

6.4.3. *Elizabeta Jurić, teto 1, 2022.*

6.4.4. *Elizabeta Jurić, teto 2, 2022.*

6.4.5. *Elizabeta Jurić, teto 3, 2022.*

6.5.1. *Elizabeta Jurić, Vae 1, 2021.*

6.5.2. *Elizabeta Jurić, Vae 2, 2021.*

6.5.3. *Elizabeta Jurić, Vae 3, 2021.*

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Elizabeta Jurić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Emanipacija žena u Srbiji - Akt kao ovđe (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Elizabeta Jurić, an
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Elizabeta Jurić (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Emanipacija žena u Srbiji - akt kao ovđe (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Elizabeta Jurić, an
(vlastoručni potpis)